

Franchise: complexe en denivellerende gewoonte

Denivellerend, ingewikkeld en niet uitlegbaar. Het nieuwe stelsel is een mooi moment om eindelijk de franchise af te schaffen, vinden pensioenexperts.

TEKST
MARIA VAN LOOSDRECHT

'Gewoon een gewoonte', zo omschrijft Emilie Schols de reden waarom de pensioensector vasthoudt aan de franchise. Zij werkt als pensioenjurist bij haar eigen praktijk Schols & De Lange en is op het onderwerp gepromoveerd. 'Ik ben tegen de toepassing van de franchise.'

De franchise moet ervoor zorgen dat mensen niet te veel salaris aan hun pensioen besteden. Ze ontvangen immers ook AOW, waar ze apart premie voor betalen. De pensioengrondslag van de werknemer is daarom het salaris min de franchise, met als doel dat iedere werknemer na zijn pensionering zo'n 75% van zijn loon overhoudt aan AOW en pensioen samen.

Schols pleit al jaren voor afschaffing van de franchise. 'Die AOW is gewoon een andere bron voor pensioen. Moet er überhaupt bij de arbeidsvoorwaarden rekening mee worden

houden dat iemand uit een andere bron ook wat krijgt?'

De overheid heeft de minimumfranchise bepaald op €14.544. Dat wordt in veel pensioenregelingen standaard aangehouden. Maar uiteindelijk ligt de keuze bij de sociale partners. De franchise kan daardoor per pensioenregeling behoorlijk verschillen. Het is makkelijker om een franchise te hanteren voor een vrij homogeen fonds, zoals PMT, dan voor een pensioenfonds met een diverser bestand, zoals ABP, omdat de inkomensverschillen in die laatste groep groter zijn.

VASTE LASTEN

Het minimumbedrag van de franchise beweegt mee met de hoogte van de AOW.

Verder zijn er weinig langjarige trends, vertelt Barend de Leijster, pensioenconsultant bij Ferm-in-pensioenen. 'Misschien dat de franchise die wat aan de hoge kant zat gaandeweg is verlaagd.'

Er mag worden afgeweken van de minimumfranchise. Er zijn pensioenfondsden die helemaal geen franchise hebben (zie kader op p.32). Het ministerie van Financiën kan daar toestemming voor geven. De regeling wordt dan 'aangewezen' als toegestane regeling, waarvoor aangetoond moet worden dat het uiteindelijke pensioenresultaat, inclusief AOW, niet te hoog uitkomt voor de deelnemers.

Een belangrijk kritiekpunt op de franchise is dat mensen met een laag inkomen daardoor geen of amper aanvullend pensioen

Het bakkerspensioenfonds had lang geen franchise, juist om ook lage inkomens een pensioen te laten opbouwen. In 2015 werd de franchise alsnog ingevoerd.

heb daar niet zo'n probleem mee.' Mensen met een lager inkomen kunnen dat 'extra' pensioen juist goed gebruiken. Ook om bijvoorbeeld eerder te stoppen met werken, wat vaak een wens is in lagerbetaalde beroepen, maar nu financieel zelden haalbaar.

Een ander kritiekpunt op de franchise is dat voor parttimers een deeltijdfranchise wordt aangehouden. 'Dat is eigenlijk heel raar', zegt Schols: de uiteindelijke AOW voor een deeltijder is even hoog als voor iemand die fulltime werkt, het staat los van het salaris. Iemand die €50.000 in deeltijd verdient, bouwt pensioen op over een groter deel van het salaris dan iemand die €50.000 verdient met een voltijd baan. Volgens Schols zou het veel makkelijker zijn om een bepaald percentage van het salaris aan pensioen te besteden, dat is beter uit te leggen.

TEGENVALLERS

Het verschil tussen de parttime en fulltime franchise zorgt niet alleen voor ongelijkheid, maar ook voor administratief 'gedoe', stelt De Leijster. Hij begeleidt HR-managers onder meer bij het doen van de uniforme pensioenaangifte. 'Als er veel overwerk in een bedrijf is, of een bedrijf van oproepkrachten gebruik maakt, dan moet dat bedrijf bij die deelnemer iedere maand weer vanwege de franchise de deelneming aan de pensioenregeling passend maken, zegt hij. 'Ik ben er altijd wel tegenaan gelopen dat die franchise het uitvoeringsaspect in de weg zit. Zonder franchise zou het doorgeven van het salaris volstaan, ongeacht welk deeltijdpercentage daarbij hoort.'

De Leijster ziet nog een andere reden om de franchise los te laten: de AOW is niet voor iedereen gelijk. De AOW voor een alleenstaande is niet hetzelfde als die voor een getrouwd of samenwonend stel. En arbeidsmigranten hebben helemaal geen volledige AOW. Maar met die volledige AOW wordt wel rekening gehouden in hun pensioenopbouw, voegt hij toe.

De franchise is complex en vereist voorlichting. 'De franchise is nodeloos ingewikkeld', aldus Emilie Schols. 'Als ik mensen de pensioenen uitleg en ik begin over de franchise, haken ze al af.' Maar doordat veel werknemers zich niet realiseren dat ze niet over hun hele inkomen pensioen opbouwen, kan dat bij pensioenering tot tegenvallers leiden. →

opbouwen. Ze vallen dan bij pensioen terug op alleen AOW, en dat is vaak te weinig. Voor lage inkomens is een pensioen van 75% van het gemiddelde inkomen minder toereikend dan voor mensen met een hoger inkomen. Als het inkomen voor pensioenering net de vaste lasten dekt, bijvoorbeeld. 'Als je zegt: we doen de franchise weg, dan heeft dat als voordeel dat die lage inkomens relatief meer pensioen gaan opbouwen', zegt Marike Knoef, economieprofessor aan de Universiteit Leiden en directeur bij Net Spar. Knoef doet veel onderzoek naar de toereikendheid van pensioenen.

DEELTIJD

De franchise vergroot de ongelijkheid tussen hoger- en lagerbetaalden, stelt Schols. 'Stel iemand verdient €40.000 en de franchise is

€20.000. De pensioengrondslag is dan €20.000. Bouw je 75% pensioen op dan is dat €15.000 en dan kom je op een pensioen van 37,5% van het inkomen. Bij iemand die €80.000 verdient, is de franchise ook €20.000. Die houdt een pensioengrondslag over van €60.000. Bouwt deze persoon 75% op, dan is het pensioen €45.000 en kom je op een pensioen van 56% van het inkomen.' Je krijgt naarmate je meer verdient dus een groter percentage van je salaris aan pensioen. Schols: 'De franchise zorgt zo voor iets denivellerends.'

Als de franchise wordt afgeschaft, moet het ambitieniveau in de pensioenregeling omlaag. Bijvoorbeeld naar 40% van het gemiddelde loon. 'Met de AOW erbij komt iemand die een laag loon krijgt dan op een pensioenuitkering (inclusief AOW) die tussen de 80 en 95% van zijn gemiddelde inkomen ligt', zegt Schols. 'Ik

'Het is gewoon een extra knop om aan te draaien'

MARIKE KNOEF
UNIVERSITEIT LEIDEN

EXTRA KNOP

Schols had recent een casus van een echtpaar dat veel minder pensioen kreeg dan het had verwacht, omdat de franchise rond de eeuwwisseling vaak heel hoog lag. 'Soms was het wel f36.000. Als iemand dan f40.000 verdient, dan bouwt diegene gewoon heel weinig pensioen op. Dat is toen wel opgepakt door de politiek.' Maar ook nu kan een hoge franchise tweeverdieners veel minder pensioen opleveren dan gedacht.

Het argument dat werknemers zonder franchise mogelijk te veel van hun salaris aan pensioenopbouw zouden besteden, is niet zo gek, vindt Marike Knoef. 'Daar sta ik nog achter. Als de hele franchise eraf wordt gehaald en het huidige maximale opbouwpercentage van 1,875% wordt aangehouden, dan is mijn inschatting dat werknemers met een laag inkomen wel heel veel pensioen opbouwen. Er is ook zoiets als te veel sparen.'

Knoef denkt wel dat de franchise iets om laag kan voor de lagerbetaalde beroepen, zodat die meer pensioen opbouwen. Maar ze ziet het toch als een nuttig instrument om de pensioenambitie te waarborgen. Zo kan het gebruikt worden om de pensioengrondslag te variëren voor mensen met een hoog en laag inkomen. Op die manier sluit de pensioenopbouw beter aan bij behoeften van mensen met hoge en lage salarissen. 'Het is gewoon een extra knop om aan te draaien, zodat mensen een adequaat pensioen opbouwen om hun levensstandaard voort te zetten. Dat is wel waardevol', zegt Knoef.

PARTNERPENSIOEN

Vanuit de fiscus is er een andere reden om de franchise te handhaven. Het opbouwen van pensioen wordt fiscaal gefaciliteerd, maar daar zit een grens aan. 'We willen maar tot een zeker niveau fiscaal vriendelijk pensioensparen, vanuit de wetgeving wordt er een grens gelegd op die fiscale facilitering', zegt Knoef.

Volgens pensioenspecialist Bastiaan Starink van PwC is het voorkomen van fiscale bovenmatigheid geen goed argument meer voor de franchise; dat kan ook op andere manieren worden geregeld. 'Sinds een paar jaar mag het pensioen toch al uitkomen boven 100%

van het laatstgenoten salaris. En in het nieuwe stelsel met premiereregelingen wordt de hoogte van de pensioenuitkering sowieso niet meer getoetst.'

De Leijster en Schols denken dat de voordelen van de franchise ook kunnen worden behaald met een lager opbouwpercentage. Maar ze hebben weinig hoop dat de franchise

snel serieus ter discussie wordt gesteld, ondanks de voordelen op gebied van uitlegbaarheid en uitvoerbaarheid. In de discussies over het nieuwe pensioenstelsel speelt de franchise geen rol. Het verbaast de experts niet, maar jammer vinden ze het wel. Schols: 'In de pensioenwereld zijn wij zo goed in automatisaties: zo doen wij het nou eenmaal, dus zo blijven we het doen.'

PARTNERPENSIOEN

D

De enige geplande franchise-gerelateerde verandering in de Wet toekomst pensioenen gaat over het nabestaandenpensioen. De franchise die in het huidige stelsel nog bij het partnerpensioen wordt gehanteerd, wordt losgelaten in het nieuwe stelsel. Daar wordt het partnerpensioen maximaal 50% van het salaris, en niet van de pensioengrondslag, legt pensioenconsultant Barend de Leijster uit. 'Tederéén kan dat begrijpen. Bij een salaris van €50.000 is het nabestaandenpensioen €25.000. Duidelijk.' De Leijster ziet dit als een voorbeeld van waar het loslaten van de franchise toe kan dienen: meer duidelijkheid, makkelijkere communicatie, en vooral: beter te begrijpen rekensommen.

AFWIJKENDE FRANCHISES

H

et Bakkerspensionerfonds kende tot 2015 geen franchise. Die keuze was vooral gemaakt om iedereen in de sector pensioenopbouw te verschaffen, ook de kleine inkomens. Het ouderdompensioen werd in twee tranches opgebouwd. In de eerste tranche met 1% tot een grensbedrag, daarboven 2%. De franchise werd in 2015 afgeschaft omdat er met name bij de minder verdienende werknemers sprake was van fiscaal bovenmatige pensioenopbouw. Dat bleek niet langer houdbaar.

In het nieuwe stelsel overweegt Bakkers niet om de franchise weer af te schaffen, zegt bestuursvoorzitter Peter Mannaert. Volgens hem is de franchise juist makkelijker aan deelnemers uit te leggen dan een afwijkende regeling zonder franchise. 'Bovendien heb je dan heel veel kleine pensioentjes; daar zitten mensen ook niet op te wachten.'

Sommige fondsen zitten dik boven de minimale franchise van ruim €14.000. Zo hanteert het bedrijfstakpensioenfonds van de Particuliere beveiliging een franchise van €20.938 en dat van Rijn en Binnenvaart een van €19.304. Waterbouw ziet helemaal af van de franchise en ook Shell heeft in zijn nieuwe pensioenregeling de franchise afgeschaft.